

Sosyalizm*

Ludwig von Mises

Giriş

1. Sosyalist Fikirlerin Başarısı

Sosyalizm günümüzün parolası/düsturu ve belgi sözüdür [tekrarlana tekrarlana olağan hâlini almış kelime veya deyimdir]. Kitleler onu onaylamaktadır. O, kitlelerin düşünce ve duygularını ifade etmektedir; zamanımıza mührünü vurmuştur. Tarih, hikâyemizi anlattığı zaman yukarıdaki bölümü, “Sosyalizm Çağı” şeklinde yazacaktır.

Şimdilik, sosyalizmin, ideallerini temsil edebilecek bir toplum yaratmamış olduğu doğrudur. Ama bir nesilden daha fazla bir süredir medenîleşmiş ülkelerin politikaları sosyalizmin ağır ağır gerçekleşmesinden başka bir yöne doğru yönlendirilmemiştir.¹ Son yıllarda bu hareket, gözle görülür bir şekilde aşkla, şevkle büyümüştür. Bazı milletler, kelimenin tam anlamıyla, bir çırpıda sosyalizme geçmeye uğraşmışlardır. Rusya Bolşevikliği, gözlerimizin önünde, onun

önemli olduğuna ister inanalım ister inanmayalım, projelerinin hayli büyük olmasından dolayı dünya tarihi için en ehemmiyetli başarılarından birisi olarak kabûl edilmesi gereken bir şeyi daha yeni gerçekleştirmiştir. Başka bir yerde hiç kimse bu kadar başarı elde etmemiştir. Ama, sosyalizmin iç tutarsızlıkları ile sosyalizmin bütünüyle hayata geçirilemez olduğu gerçeği, sosyalist zafere mani olmuştur. Onlar, belirli/verili şartlar altında yapabilecekleri kadarını yapmışlardır. İlke olarak sosyalizme muhalefet etmek kolaydır. Bugün, etkili hiçbir parti, kendisini üretim vasıtalarında özel mülkiyete adamaya açık bir şekilde cür'et edemeyecektir. “Kapitalizm” terimi, çağımız-da, bütün kötülüklerin toplamını ifade etmektedir. Sosyalist fikirler, sosyalizmin muhaliflerini bile hâkimiyeti altına almaktadır. Özel sınıf çıkarı bakış açısından hareketle sosyalizmle mücadele etmeye uğraşırken, bu muhalifler –hassaten kendilerini “burjuvazi” veya “köylü” olarak adlandıran partiler- sosyalist fikrin bütün esaslarının geçerliliğini dolaylı bir şekilde kabûl ederler. Zira, eğer sadece, insanlığın bir bölümünün belirli menfaatlerine zarar veren sosyalist bir programa karşı bir itirazda bulunmak mümkünse, bir kimse hakikaten sosyalizmi onaylamış de-

¹ “Şimdi, haklı olarak, bugünün sosyalist felsefesinin, zaten bilinçsiz bir şekilde büyük ölçüde kabul edilmiş olan sosyal teşkilatlanmaya ilişkin ilkelerin bilinçli ve aşıkâr bir teyidi olduğu iddia edilebilir. Yüzyılımızın iktisadî tarihi sosyalizmin ilerlemesinin neredeyse sürekli bir kaydı niteliğindedir.” (Sidney Webb, Fabian Essays [1889], s. 30).

mektir. Eğer bir kimse, üretim vasıtalarında özel mülkiyete dayalı iktisadî ve sosyal teşkilâtlanmaya ilişkin bir sistemin topluluğun menfaatlerini yeteri kadar dikkate almayıp, sadece tek bir sınıfın menfaatlerine hizmet ettiğinden ve üretkenliği sınırlandırdığından şikâyet ediyorsa; eğer bir kimse, netice itibariyle, çeşitli “sosyal-siyasî” ve “sosyal-re-form” hareketlerinin destekçileriyle birlikte iktisadî hayatın bütün alanlarında devlet mü-dahalesini talep ediyorsa; şu hâlde bu kimse, sosyalist programın ilkelelerini esas itibariyle kabûl etmiş demektir. Veya yinelersek, eğer bir kimse sadece, insan tabiatının mükemmel olmayan yanlarının sosyalizmin hayata geçirilmesini imkânsız hâle getireceği veya sosyalleştirmeye doğru bir kerede ilerlemek için hâlihazırdaki iktisadî şartların elverişsiz olduğu gerekçesiyle sosyalizme karşı çıkabilecekse; şu hâlde, bu kimse sadece, bir kimsenin sosyalist fikirlere belirli şartlarla teslim olduğunu itiraf eder. Milliyetçiler de sosyalizmi onaylamakta ve sadece onun milletlerarası oluşuna karşı çıkmaktadır. Sosyalizmi emperyalizme ilişkin fikirlerle telif etmek istemekte ve yabancı milletlere karşı mücadele etmektedir. Milliyetçi, milletlerarası değil, millî bir sosyalisttir; ama sosyalizmin temel ilkelerini de onaylamaktadır.²

² Foerster, işçi hareketinin “malik olan sınıfların kalbinin derinliklerinde” hakiki zaferini kazanmış olduğunu özellikle belirtmektedir; bu yolla, “mukavemet için moral güç bu sınırlardan uzaklaştırılmıştır”. (Foerster, *Christenrum und Klassenkamps* [Zurich, 1908], s. 11 vd.) 1869 yılında Prince-Smith, sosyalist fikirlerin işverenler arasında destekçiler bulduğu gerçeğine işaret etmişti. O, şu görüşlere yer vermektedir: İş adamları arasında “kulağa hoş gelmeseyse de, o kadar cılız bir şekilde kendi etkinliklerinin millî ekonomi içinde olduğunu kabûl eden bazı kimseler vardır ki, bunlar, sosyalist fikirleri az veya çok yerleşik/müesseses olarak kabul ederler ve, netice itibariyle, hakikaten kötü bir vicdana sahiptirler. Sanki, menfaatlerinin işçilerinin pahasına gerçekleşeceğini kendilerine itiraf etmek zorundaydılar. Bu durum onları çekingen yapmakta ve hatta çok daha fazla şaşkın bir hâle

Sosyalizmin destekçileri, netice itibariyle, Bolşeviklerle ve onların Rusya dışındaki yoldaşlarıyla veya çok sayıda sosyalist parti üyesiyle sınırlı değildir: Sosyalist toplum düzeninin iktisadî ve ahlâkî olarak üretim vasıtalarının özel sahipliğine dayalı olan düzene üstün olduğunu düşünen kimselerin hepsi sosyalisttir; bu kimselerin, öyle veya böyle, herhangi bir sebeple, sosyalist idealler ile kendi menfaatlerini temsil ettiğine inandıkları belirli menfaatler arasında geçici veya sürekli bir uzlaşmaya gitmek istemeleri durumu değiştirmez. Eğer sosyalizmi bunun gibi geniş bir şekilde tanımlarsak, görürüz ki, insanların ekseriyeti bugün sosyalizmin içinde yer almaktadır. Liberalizmin** ilkelerini savunan ve onu, üretim vasıtalarının özel sahipliğine dayalı bir düzen içindeki iktisadî toplumun mümkün tek şekli olduğunu düşünen kimseler, hakikaten oldukça azdır.

Bu çarpıcı hakikat sosyalist fikirlerin başarısını ortaya koymaktadır; yani, sosyalist programı tamamen yasalastırmayı amaçlayan politikayı sosyalizm olarak nitelendirmeye alışmışız; daha ılımlı ve çekingen bir şekilde aynı hedefe yönelmiş diğer hareketleri başka adlarla adlandırmamız ve hatta bunları

getirmektedir. Bu çok kötüdür. Zira, eğer onların taşıyıcıları nihaî çözümlerle birlikte onun temellerini savunmak için, tam bir ispatlama/gerekçelen-dirme duygusundan hareketle, bir çaba gösteremeselerdi, iktisadî medeniyetimiz ciddi bir şekilde tehdit altında olurdu.” (Prince-Smith, *Gesammelte Sch-riften* [Berlin, 1877], Cilt: 1, s. 362.) Mamafih Prince-Smith, sosyalist fikirlerin eleştirel bir şekilde nasıl tartışılacağını bilememiştir.

**“Liberalizm” terimi Mises tarafından “19. yüzyılda her yerde ona atfedilen ve bugün hâlâ Kıta Avrupa’sı ülkelerindeki anlamda” kullanılmaktadır. “Bu kullanım zorunludur, zira, kapitalizm öncesi üretim yöntemlerinin yerine serbest girişim ile piyasa ekonomisini, kralların veya oligarşilerin mutlakiyetçiliğinin yerine anayasal temsili hükûmeti ve köleliliğin, serflüğün ve diğer bağlılık biçimlerinin yerine bütün fertlerin hür olmasını ikame eden büyük bir siyasî ve entelektüel hareketi vurgulamak için başka bir terim elde mevcut değildir.” Mises, *Human Action: A Treatise on Economics*, 3. Baskı (Chicago: Regnery, 1966), s. v. (y.n.)

sosyalizmin düşmanları olarak betimlememiz durumu de-ğiştirmez. Bu sadece, sosyalistlerin hakiki mu-haliflerinin oldukça azının solcu olmasından dolayı vaki olabilir. Liberalizmin vatani, liberal politikalarla zenginleşmiş ve büyümüş bir millet olan İngiltere’de bile insanlar artık liberalizmin hakikaten ne anlama geldiğini bilmemektedirler. Bugünün İngiliz “liberal-ler”i, az veya çok, ılımlı sosyalistlerdir.³ Hiçbir zaman liberalizmi hakikaten bilmeyen ve liberalizm karşıtı politikalar nedeniyle güçsüz ve fakir kalmış bir ülke olan Almanya’da insanlar, nerdeyse, liberalizmin ne olabileceğine ilişkin bir kavramsallaştırmaya bile sahip değildir.

Rusya Bolşevikliğinin büyük gücü, sosyalist fikrin son yıllarda bu türden tam bir zafer elde etmesine dayanmaktadır. Bolşevikli-ği güçlü kılan şey, Sovyetlerin topçuları ve makineli silâhları değildir; ama bütün dünya, onların fikirlerine sempatiyle sahip çıkmaktadır. Pek çok sosyalist, Bolşevik girişimini da-ha olgunlaşmamış olarak telâkki etmekte ve sosyalizmin zaferi için geleceğe bakmaktadır. Yine de, Üçüncü Enternasyonal’in dünyadaki insanları kapitalizme karşı savaşa davet ettiği ifadeler ile tahrik edilmemiş olan hiçbir sosyalist yoktur. Yeryüzünün tamamında Bolşevikliğe doğru bir iştihak hissedilmektedir. Zayıf ve kayıtsız/soğuk sempati, korku ve cesur müminin her zaman çekingen oportünistte uyandırdığı hayranlıkla karışıktır. Ama daha cesur ve daha tutarlı insanlar yeni bir çağın şafağını tereddütsüz selâmlarlar.

2. Sosyalizmin Bilimsel Tahlili

³ Bu durum, bugünün İngiliz liberallerinin programlarında açık bir şekilde görülmektedir. Bkz. *Britain’s Industrial Future, being the Report of the Liberal Industrial Inquiry* (London, 1928).

Sosyalist öğretinin başlangıç noktası, burjuva toplum düzenine ilişkin eleştiridir. Sosyalist yazarların bu anlamda çok başarılı olmadıklarının farkındayız. İktisadî mekanizmanın işleyişini yanlış anladıklarını ve işbölümüne ve üretim vasıtalarının özel sahipliğine dayalı sosyal düzenin çeşitli kurumlarının işlevini anlamadıklarını biliyoruz. Sosyalist teoriy-senlerin iktisadî süreci tahlil ederken yapmış oldukları hataları göstermek zor olmamıştır; tenkitçiler, sosyalistlerin iktisadî öğretilerinin fahiş hatalara sahip olduğunu ispat etmede başarılı olmuşlardır. Yine de kapitalist toplum düzeninin az veya çok kusurlu olup olmadığını sormak, neredeyse, sosyalizmin iyi bir ikame sağlayıp sağlayamayabileceği sorusuna kesin bir cevaptır. Üretim vasıtalarının özel sahipliğine dayalı sosyal düzenin hatalara sahip olduğunu ve muhtemel bütün dünyaların en iyisini yaratmamış olduğunu ispatlamış olmak kâfi değildir; ayrıca, sosyalist düzenin daha iyi olduğunu da göstermek zaruridir. Çok az sosyalist, bunu ispatlamaya çalışmıştır ve yapılanların büyük bir kısmı, hiç de bilimsel olmayan bir tarzda, bazıları da ehemmiyetsiz bir şekilde yapılmıştır. Sosyalizmin bilimi basittir ve hakikaten kendisini “bilimsel” olarak adlandıran sosyalizm türü, bunun için suçlanan sonuncu sosyalizm değildir. Marksizm, sosyalizmin gelişini sosyal evrimin kaçınılmaz bir aşaması olarak sunmakla tatmin olmamıştır. Eğer sadece bunu yapmış olsaydı, bilimin nezaretine havale edilmesi gereken sosyal hayatın problemlerine ilişkin bilimsel inceleme üzerindeki bu zararlı tesir için gayret gösterilmemiş olurdu. Marksizm, sosyalist düzeni, sosyal hayatın tasavvur edilebilir en iyi şekli olarak betimlemenin dışında bir şey yapmış olsaydı, hiçbir zaman bu türden zararlı neticelere sahip olmayacaktı. Ama, o, safсата yoluyla sosyolojik problemlerin bilimsel

incelemesine mani olmuş ve zamanın entelektüel atmosferini zehirlemiştir.

Marksist kavramsallaştırmaya göre; bir kimsenin sosyal konumu onun düşünce biçimini belirler. Bir yazarın bir sosyal sınıfa üyeliği, hangi görüşleri ifade edeceğini belirler. O, sınıfının dışında büyüyemez veya sınıfının menfaatlerine ilişkin reçetelerden esinlendiği düşüncesinden kendisini kurtaramaz.⁴ Bunun içindir ki, sınırları her ne olursa olsun, herkes için geçerli genel bir bilimin (varolması) ihtimali tartışmalıdır. Dietzgen için bu, özel bir proletarya mantığı inşasını sürdürmek için sadece başka bir adımdır.⁵ Ama gerçek sadece proletarya biliminde yatmaktadır: “Proletarya mantığına ilişkin fikirler parti fikirleri değildir ama saf ve basit mantığın neticeleridir.”⁶ Bu suretle Marksizm, kendisini hoş olmayan bütün eleştirilere karşı korur. Düşman püskürtülmez: Onu bir burjuva olarak ifşa etmek yeterlidir.⁷ Marksizm, kendilerini bur-

juvazinin rüşvetçi/rüşvet alan köleleri olarak takdim ederek başka türlü düşünen herkesin başarılarını eleştirir. Marx ve Engels, hiçbir zaman, muhaliflerini bir münazarayla reddetmeye uğraşmadı. Onlar, muhaliflerini hor gördüler, alaya aldılar, onlarla eğlendiler ve onlara iftira ve çamur attılar ve bu yöntemleri kullanma konusunda vârisleri de onlardan geri kalmadılar. Onların polemigi, hiçbir zaman, muhalifinin iddiasına yöneltilmez; aksine, her zaman muhalifin kişiliğine yöneltilir. Çok az kişi bu tür taktiklere mukavemet gösterebilmiştir. Hatta oldukça az kimse -her araştırma konusuna uygulanması bilimsel düşünürün görevi olan- bu acımasız eleştirilere başvurarak sosyalizme karşı çıkmak için yeteri kadar cesur olmuştur. Bunun içindir ki, sosyalizmin destekçilerinin ve muhaliflerinin, Marksizmin, sosyalist topluluğun iktisadî ve sosyal şartlarına ilişkin daha titiz herhangi bir tartışmaya getirmiş olduğu yasağa sorgusuz sualsiz uymuş olması gerçeği, sadece bununla açıklanabilir. Marksizm, bir taraftan, üretim vasıtalarının sosyalleşmesinin iktisadî evrimin tabii bir kanununun neticesi olarak ilân eder, diğer taraftan, bu türden sosyalleştirmeleri kendisinin siyasî çabasının bir amacı olarak takdim eder. Sosyalist toplumun açık bir izahı, sosyalizmde dünyevî bütün hastalıklardan selâmeti arayan kitlelerin coşkusunu kırabilirdi. Bu türden tehlikeli araştırmaların başarılı bir şekilde baskı altına alınması, ki daha önceki bütün sosyalist teorilerin gerilemesini beraberinde getirmiştir, Marx'ın çok başarılı taktik hareketlerinden birisidir. Sırf insanlara sosyalist topluluğun tabiatı hakkında konuşmasına veya düşünmesine imkân verilmediği içindir

⁴ “Bilim sadece bilim adamlarının zihinlerinde varolur ve toplumun bir ürünüdür. Bilim adamları, bunun dışında ve ötesinde bir bilim ortaya çıkaramaz” (Kaut-sky, *Die soziale Revolution*, Üçüncü Baskı [Berlin, 1911], Cilt: 2, s. 39). Yayıncının notu: İngilizcesi için bkz. *The Social Revolution*, çev. J. B. Askew (London, 1907).

⁵ Dietzgen, “Briefe über Logik, speziell demokratisch-proletarische Logik,” *Internationale Bibliothek*, İkinci Baskı (Stuttgart, 1903), Cilt: 22, s. 112. “Nihaî olarak, mantık ‘proletarya’ etiketini de hak etmektedir; şu sebeple ki, onu anlamak için bir kimse burjuvaziye sınırlandıran bütün önyargıların üstesinden gelmiş olmak zorundadır.”

⁶ *Ibid.*, s. 112.

⁷ Tarihın garip cilvesine bakın ki, bu kaderden Marx bile yakındı. Untermann, “Marksist okulun tipik proletarya düşünürlerinin zihin dünyasının bile, basit şekillerde de olsa, eski çağların düşünceleri”ni ihata ettiği tespitini yapmaktadır. “Düşünürün Marksist olmadan önce atlattığı düşünce aşamaları ne kadar fazla bir burjuva veya feodal bir muhitte geçirilmişse, bu basit kırıntılar çok daha açık gözükecektir. Bu; Marx, Engels, Plekhanov, Kautsky, Mehring ve diğer meşhur Marksistlerde son derece yaygın olan bir durumdur.” (Untermann, *Die logischen Mängel des engeren Marxismus* [Munich, 1910], s. 125). Ve De Man, “teorilerin özgünlüğünü ve çeşidini” anlamak için “bir kimsenin, düşünürün genel sosyal

geçmişinin yanında, onun iktisadî ve sosyal hayatını – ‘Marksist öğretilerdeki’ ...bir ‘burjuva’ hayatını- da dikkate almak zorunda kalacağı”na inanmaktadır. Bkz. De Mann, *Zur Psychologie des Sozialismus*, Yeni Baskı (Jena, 1927), s. 17.

ki, sosyalizm 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarındaki baskın/hâkim siyasî hareket hâline gelebildi.

Bu ifadeler, neredeyse, -Dünya savaşını*** takip eden on yıllarda Alman düşüncesi üzerinde en güçlü etkiyi yapan insanlardan birisi olan- Hermann Cohen'in yazılarından alınan bir alıntı dışında daha güzel bir şekilde ortaya konulamaz. "Bugün", der Cohen, "hiçbir kavrayışsızlık/idraksizlik, sosyal sorunun özünü ve, netice itibariyle, sosyal reform politikası iradesinin (ki bu irade, sadece musibettir veya kâfi derecede iyi değildir) gerekliliğini teşhis etmemize mani olmaz. Parti sosyalizmine mani olmak için yapılan girişimlerle birlikte, genel bir bakış açısı için gelecekteki devletin ne olduğunun ortaya koyulması gerektiği şeklindeki makûl olmayan talep, sadece bu türden bozuk huyların varolması gerçeğiyle açıklanabilir. Hukuk olmadan devlet olmaz, ama bu insanlar, hukukun ahlâkî gerekliliklerinin ne olduğundan ziyade, devletin neye benzeyeceğini sor(uştur)mak-tadırlar. Bu suretle, kavramlar tersine çevrilerek, sosyalizm, ütopyaların şii-riyle karıştırılmaktadır. Ama ahlâk şiiir değildir; ve fikir, imgesiz doğruya sahiptir. Onun imgesi, sadece onun prototipine göre ortaya çıkan bir gerçek(lik)tir. Sosyalist idealizm, üstelik âşikâr bir sır gibi bir şey olsa da, hâlen, kamu bilincinin genel bir hakikati/gerçekliği olarak telâkki edilebilir. Sadece salt açgözlülük ideallerinde saklı olan egoizm/bencillik, ki gerçek materyalizmdir, onu bir inanç olarak kabûl etmez."⁸ Bunun içindir ki, yazıp düşünen insanlar, genellikle, zamanının en büyük ve en saygıdeğer Alman

düşünürü olarak taltif edildiler ve onların telkinlerinin muhalifleri bile onlara bir entelektüel olarak saygı gösterdiler. Tam da bu sebepten dolayı Co-hen'in, sadece eleştirmeksizin veya çekince koymaksızın sosyalizmin taleplerini kabûl et-mekle ve sosyalist bir topluluktaki şartları incelemeye yönelik çabaların yasaklanmasını takdir etmekle kalmadığını, aynı zamanda, "parti sosyalizmi"ne mani olmaya uğraşan birisini ahlâkî olarak aşağı bir varlık olarak takdim ettiğini vurgulamak gerekir. Her şeyi hedef alan bir düşünürün meydan okumasını zamanının gözdesi olmadan önce kısa kesme gereği, düşünce tarihinde yeteri kadar gözlenebilen/gözlenebilecek bir olgudur -Cohen'in büyük esin kaynağı Kant bile bunun suçlusudur.⁹ Belki, bir filozof, sadece farklı fikirlere sahip herkesi değil, aynı zamanda, iktidardakiler için tehlikeli (kabûl edilen) bir meseleye temas eden bütün herkesi, kötü niyet, kusurlu mizaç ve yalın açgözlülükle suçlama-malıdır- bu, çok şükür, düşünce tarihinin oldukça az örneğini gösterebildiği bir şeydir.

Bu zorlamaya kayıtsız şartsız uymayan herhangi bir kimse, mahkûm edilir ve yasadışı ilân edilir. Bu yolla sosyalizm yıldan yıla onun nasıl işlediğine ilişkin esaslı bir inceleme yapması için herhangi bir kimseyi harekete geçirmeksizin, sürekli daha fazla mevzii kazanabildi. Bunun içindir ki, bir gün Marksist sosyalizm iktidarın dizginlerini eline aldığı ve bütün programını uygulamaya koymaya çalıştığı zaman, on yıllardır elde etme-ye uğraştıkları şeylerden farklı bir fikre sahip olmadığını fark etmek zorunda kaldı.

Netice itibariyle, sosyalist topluluğun problemlerine ilişkin bir tartışma hayli önemlidir ve bu önem sırf liberal ve sosyalist politika arasındaki zıtlığa dayalı bir anlayış-

*** I. Dünya Savaşı (y.n.)

⁸ Cohen, *Einleitung mit kritischem Nachtrag zur neunten Auflage der Geschichte des Materialismus von Friedrich Albert Lange*, Genişletilmiş Üçüncü Baskı (Leipzig, 1914), s. 115. Ayrıca Natorp, *Sozialpädagogik*, Dördüncü Baskı (Leipzig, 1920), s. 201.

⁹ Anton Menger, *Neue Sittenlehre* (Jena, 1905), s. 45, 62.

tan kay-naklanmaz. Böyle bir tartışma olmaksızın, millileştirme ve beledileştirme doğrultusunda bir hareketin başlamasından bu yana gelişmiş olan durumları anlamak mümkün değildir. Şimdiye kadar iktisat – anlaşılabilir ama üzücü bir tek taraflılıkla birlikte- münhasıran üretim vasıtalarının özel sahipliğine dayalı bir topluma ilişkin mekanizmayı incelemiştir. Bunun içindir ki, ortaya çıkan açık/mesafe kapatılmak zorundadır.

Toplum, üretim vasıtalarının özel sahipliğine mi yoksa kamusal sahipliğine mi dayalı olarak inşa edilmelidir sorusu/sorunu, siyasî bir soru(n)dur. Buna bilim karar vermez; bilim, sosyal teşkilatlanma biçimlerinin göreceli değerleri üzerine bir değerlendirmede bulu-namaz. Ama sadece bilim, kurumların etkilerini inceleyerek, topluma ilişkin bir düşüncenin temellerini ortaya koyabilir. Eylem adamı, politikacı, bazen bu incelemenin sonucuna dikkat kesilmeyebilirse de, düşünce adamı insan zekâsı için ulaşılabilir olan her şeyi araştırmaktan hiçbir zaman geri durmayacaktır. Ve uzun vâdede düşünce, eylemi belirlemek zorundadır.

3. Sosyalizmin Tahliline Yönelik Alternatif Yaklaşım Biçimleri

Sosyalizmin bilimle didişmesinin beraberinde getirdiği problemlerle ilgilenmenin iki yolu vardır.

Kültür felsefecisi, sosyalizmle, onu bütün diğer kültürel olguların arasında münasip bir yere koymaya çalışarak ilgilenebilir. Onun; zihnî kökenini tahkik eder ve sosyal hayatın diğer biçimleriyle ilişkisini, bireyin ruhindaki gizli kaynaklarını araştırır. Bir toplumsal olgu olarak onu anlamaya çalışır. Onun; din ve bilimin, felsefenin, sanat ve edebiyatın üzerindeki etkilerini araştırır, dö-

nemin tabî ve zihnî bilimleriyle karşılıklı ilişkisini göster-meye uğraşır. Onu bir hayat biçimi, ruhun bir kelâmı, ahlâkî ve estetik inançların bir ifadesi olarak çalışır/inceler. Bu kültürel-tarihî-psikolojik yoldur. Tekrar tekrar müracaat edilse bile bu yol, binlerce kitap ve denemenin kullandığı yoldur.

Hiçbir zaman bilimsel bir yöntemi önceden yargılamamalıyız. Onun neticeleri elde etme kabiliyeti için sadece bir mihenk taşı vardır: Başarı. Kültürel-tarihî-psikolojik yöntemin sosyalizmin bilimle didişmesinin beraberinde getirdiği problemlere ilişkin bir çözüm doğrultusunda çok daha fazla katkı yapması da pekâlâ mümkündür. Onun sonuçlarının hiç de tatminkâr düzeyde olmaması; sadece, çalışmayı üstlenmiş olanların yetersizliğine ve siyasî önyargılarına değil, aynı zamanda, her şeyden önce, aynı problemlerin sosyolojik**** -iktisadî incelemesinin kültürel-tarihî-psikolojik incelemeden önce gelmek zorunda olmasına atfedilmelidir. Zira sosyalizm, belirlenmiş bir ideale göre iktisadî hayatın dönüşümü ve toplumun inşası için bir programdır. Onun zihnî ve kültürel hayatın diğer alanlarındaki etkisini anlamak için bir kimse, ilk önce, onun sosyal ve iktisadî önemini açık bir şekilde görmüş olmalıdır. Bu konuda hâlâ bir şüphe içinde olduğu sürece kültürel-tarihî-psikolojik bir izaha girişmek mantıksızdır. Bir kimse, diğer ahlâkî standartlarla ilişkisini açıklığa kavuşturmadan önce sosyalizmin ahlâkıyla ilgili konuşamaz. Sadece sosyalizmin esas gerçekliğine ilişkin müphem bir kavramsallaştırmaya sahip olduğunda, onun din ve kamu hayatı üzerindeki tesirlerine ilişkin münasip bir tahlil mümkün değildir. Her şeyden önce, üretim vasıtalarının kamusal sahipliğine dayalı iktisadî bir düzenin mekanizmasını incelemeksizin, sosyalizmi tartışmak kat'iyen mümkün değildir.

Bu, genellikle kültürel-tarihî-psikolojik yöntemin kullanıldığı konuların her birisinde açık bir şekilde gündeme gelir. Bu yöntemin takipçileri, sosyalizmi, demokrasi ve eşitliğin hakikaten ne anlama geldiği veya bunların birbiriyle ilişkileri konularında bir karara varmaksızın ve sosyalizmin esas itibariyle veya sadece genel olarak eşitlik fikriyle ilgili olup olmadığını dikkate almaksızın, demokratik eşitlik fikrinin en son neticeleri olarak değerlendirirler. Bazen sosyalizme, kapitalizmden ayrılamayan akılcılığın yarattığı yalnızlığa ru-hun bir tepkisi olarak gönderme yaparlar; yi-ne bazen sosyalizmin, maddî hayatın en üst düzeyde akılcılaştırılmasını, kapitalizmin hiç-bir zaman ulaşamayacağı bir akılcılaşmayı, amaçladığını ileri sürerler.¹⁰ Mistik bir kaos ve anlaşılma ifadeler içinde sosyalizme ilişkin kendi kültürel ve teorik izahlarının içine dalan kimseleri burada tartışmaya gerek yoktur.

Bu kitabın incelemeleri/araştırmaları, her şeyden önce, sosyalizmin sosyolojik ve iktisadî meselelerine yönlendirilmelidir. Kültürel

ve sosyolojik meseleleri tartışmadan önce bunlarla ilgilenmemiz gerekir. Sadece böyle çalışmaların neticeleri sosyalizmin kültürü ve sosyolojisine ilişkin çalışmalarımıza bir temel

sağlayabilir. Yalnızca sosyolojik ve iktisadî araştırmalar, insanoğlunun genel özlemleri ışığında sosyalizmin bir değerlendirmesini sunan izahlar –ki insanların ekseriyetine oldukça çekici gelir- için iyi bir temel sağlayabilir.

* Bu makale, Ludwig von Mises'in *Socialism: An Economic and Sociological Analysis* (Liberty Fund, September 1981) adlı kitabının giriş bölümüdür.

Çeviren: Yusuf Şahin

**** 1920'li yıllar boyunca Mises, insan eyleminin bilimine "sosyoloji" olarak gönderme yapmaya devam etti. Bununla birlikte, Mises, daha sonra eylem, alışkanlık veya pratik anlamına gelen Grekçe praxis teriminden türetilmiş "praxeology" terimini tercih etmeye başladı. Mises, *İktisadın Epistemolojik Meseleleri* (Princeton: Van Nostrand; New York: NYU Press, 1981) adlı kitabına yazdığı "Önsöz"de, 1929'daki bir denemede "sosyoloji" terimini kullanmasına açıklık getirdi; şöyle ki: "...1929'da hâlâ, insan eyleminin genel bilimine işaret etmek için geçmişteki olmuş bitmiş insan eylemiyle ilgilenen tarihî çalışmalardan farklılaştırılmış olarak yeni bir terim icat etmenin gereksiz olduğuna inanıyordum. Bu amaç için, bazı yazarlara göre böyle genel bir teorik bilime işaret etmek için tasarılanan *sosyoloji* terimini kullanmanın mümkün olacağını düşünüyordum. Yalnız daha sonra, bu terimin elverişsiz olduğunu anladım ve praxeology terimini kabul ettim." (y.n.)

¹⁰ Muckle, *Das Kulturideal des Sozialismus* (Munich, 1918) adlı eserinde, sosyalizmin, "iktisadî hayatın en yüksek düzeyde rasyonelleşmesi"ni ve "bütün barbarlıkların en kötüsünden, kapitalizmden, kurulma"yı beraberinde getireceğini bile ummaktadır.

Türkiye Özgürleşebilir Mi?

Mustafa Erdoğan

Bu kitap, Mustafa Erdoğan'ın son yıllarda kaleme aldığı yazılardan bazılarının bir araya getirilmesiyle oluştu. Türkiye'nin gündemini ve sorunlarını özgürlükçü ve demokratik bir bakış açısıyla değerlendiren Erdoğan'ın yazılarının arkasındaki saik, diğer yazılarının çoğunda olduğu gibi, özgür bir "Türkiye" arayışıdır.

Bu yazıların her bir satırında liberal demokrat bir kalemin, Türkiye'nin sorunlarının çözümü ve özgürleşme yolunda atacağı adımlarla ilgili teşhisleri ufuk açıcı bir netlikle gözler önüne seriliyor.

Düşünen her bireyin aklının bir köşesini hep işgal eden Türkiye özgürleşebilir mi? sorusuna verilebilecek en iyi cevaplardan biri...

Türkiye'nin Dış Politika Gündemi

Kimlik, Demokrasi, Güvenlik

Derleyenler

Şaban H. Çalış-Ihsan D. Dağı-Ramazan Gözen

"*Kimlik, demokrasi ve güvenlik alanlarının Türkiye'nin dış politikasında nasıl sorunlar yarattığını ve dış politika yapımında bu sorunların nasıl bir rol oynadığını tartışan makalelerden oluşan bu kitapta, hem teorik açılımlara hem de örnek olaylara yer verilmektedir.*

Yalnız iç dinamiklerin değil, küresel oluşumların da bir sonucu olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk dış politikasının açmaza düştüğü yeni alanlardır, demokrasi, güvenlik ve kimlik sorunları.... Ve yirminci yüzyılın son yıllarında iç siyasetin ve iktidarın egemenlik alanlarının küresel/yemel taleplerde ne denli daraltıldığının da göstergesi... Hem içeride yaşadığımız sorunlar, hem de dışarıda karşılaştığımız engeller. Dolayısıyla, içeride, iç dinamiklerle aşılamadığı sürece, dışarıda Türkiye'yi yalnızlaştıracak, küresel gelişmelerden ve dinamiklerden koparacak bir sorunlar dizgesi..."

Reklam ve Piyasa Süreci

Robert B. Ekelund Jr. ve Davis S. Saurman

Reklamcıların zaman zaman sanat şaheseri diyebileceğimiz eserler meydana getirmelerine ve herkes tarafından takdir edilmelerine rağmen, reklam aleyhtarı eğilimler son derece yaygındır. Birçok kimse reklamların insanları aldattığını, en azından yönettiğini, hiçbir iktisadi fonksiyonlarının bulunmadığını ve faydalı olmaktan ziyade, zararlı olduğunu ileri sürmektedir. İktisat teorisinde de reklamın bilimsel analizine pek ilgi gösterilmediği görülmektedir. *Reklam ve Piyasa Süreci* bu konuda kaleme alınmış en önemli çalışmalardan biridir. Robert B. Ekelund Jr. ile Davis S. Saurman reklamlarla ilgili peşin hükümlerin temelsizliğini ve yanlışlığını bilimsel yöntemlerle açıklamaktadır. Bu kitabı okuduktan sonra reklamlarla ilgili basmakalıp fikirleri bir tarafa atacak ve reklamlara bir başka gözle bakacaksınız.

LiBeRTE

kitaplığınızda özgürlüğe yer açın...